

فهرست عناوین و چکیده مقالات

مجله  
پژوهش‌های حقوقی  
علمی - ترویجی

سال پنجم - شماره ۱۰

پائیز - زمستان ۱۳۸۵

ترتیب انتشار: دوفصلنامه

زمینه فعالیت: علوم انسانی (حقوق)

شماره صفحات: ۳۸۴

شماره ثبت بین المللی مجله: ۱۶۸۲-۹۲۲۰

صاحب امتیاز: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش

مدیر مسئول: دکتر وحید اشتیاق

سر دبیر: دکتر سیدقاسم زمانی

---

نشانی دفتر مجله: تهران، خیابان سنائی، خیابان نهم، کوچه گیلان، پلاک ۱۱، کد پستی

۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۱۱۵۸۱-۴ نمابر: ۸۸۱۱۵۸۰

<http://www.sdil.org> email: [info@sdil.org](mailto:info@sdil.org)

## مقالات

### عملکرد شورای امنیت در پرونده هسته ای ایران: از ارجاع تا تحریم /

دکتر سیدقاسم زمانی - سیدحسین سادات میدانی

**چکیده:** چالش‌هایی که سالها در روابط جمهوری اسلامی ایران و آژانس بین المللی انرژی اتمی در مورد ماهیت برنامه هسته ای ایران ادامه داشت و به تصویب قطعنامه ۱۶۹۶ شورای امنیت منتهی شده بود سرانجام به تحریم ایران توسط شورای امنیت در قالب قطعنامه ۱۷۳۷ (مصوب ۲۳ دسامبر ۲۰۰۶ مطابق با ۲ آذر ۱۳۸۵) منجر گردید. تحلیل عملکرد شورای امنیت در پرونده هسته ای ایران از منظر حقوق بین الملل، و ساز و کارهای حقوقی قابل استفاده در مقابل قطعنامه های شورا موضوع این مقاله را تشکیل می دهد.

**کلیدواژه ها:** شورای امنیت، پرونده هسته ای، تحریم، حقوق بین الملل، ایران، آژانس بین المللی انرژی اتمی.

### تعریف و توصیف جنایت ژنوسید در پرتو رویه قضائی دادگاههای

کیفری بین المللی برای رواندا و یوگسلاوی سابق / هادی آذری

**چکیده:** کنوانسیون ۱۹۴۸ در مورد پیشگیری و مجازات جنایت ژنوسید که حمایت از موجودیت گروههای ملی، قومی، نژادی یا مذهبی را هدف اصلی خود قرار داد به احصاء شماری از اعمالی پرداخت که به قصد از بین بردن جزئی یا کامل آن گروهها ارتکاب می یابد. با وجود اینکه با امضاء کنوانسیون ۱۹۴۸ باب ارتکاب چنین جنایتی مسدود نگشت ولی تا اوایل دهه ۱۹۹۰ دادگاههای بین المللی این فرصت را نیافتند که ضمن به مجازات رساندن مرتکبان، عناصر این

جنایت بین‌المللی را در رویه قضائی خود نمایان ساخته و گرد ابهام از چهره آن بزدایند. موضوع این مقاله تبیین مفهوم و عناصر جنایت ژنوسید در رویه قضائی دادگاه‌های کیفری بین‌المللی برای رواندا و یوگسلاوی سابق است. **کلیدواژه‌ها:** ژنوسید، جنایت بین‌المللی، دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق، دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا، حقوق بین‌الملل کیفری

### **وقف سهام شرکتها: امکان حقوقی و ضرورت اجتماعی / دکتر وحید**

اشتیاق

**چکیده:** وقف در اموالی جاری است که دارای شرایطی باشند از جمله آنکه انتفاع از آن اموال با بقای عین آنها ممکن باشد. در این مقاله با بررسی ماهیت سهام شرکتها از یکسو، و بررسی دلایل فقهی و مواد قانونی از سوی دیگر امکان وقف سهام شرکتهای سهامی بررسی شده است و صحت وقف سهام در فقه امامیه و حقوق ایران نتیجه‌گیری شده است. برخی از احکام ناشی از وقف سهام نیز بررسی شده است از جمله آنکه وقف سهام شرکت به اموال و دارایی شرکت مادام که فعال است سرایت ندارد. ضرورت ترویج وقف سهام به دلیل نقش مهم آن در رونق اقتصادی کشور و نیز بررسی تأثیر مثبت وقف خاص سهام در دوام و توسعه بنگاههای اقتصادی کشور نیز مورد توجه مقاله قرار گرفته است.

**کلیدواژه‌ها:** وقف، سهام، ماهیت سهام، شرکت‌های سهامی، دوام شرکت‌های سهامی.

## آزادی بیان و هتک حرمت ادیان و پیامبران در اروپا از منظر حقوق

بشر / طیبه اسدی

چکیده: آزادی بیان یک حق بنیادین بشری است که با رشد و پیشرفت جامعه و تعالی انسان در ارتباط است. اما حقی است که در زمره حقوق انتخابی قرار دارد و علاوه بر این یک حق اجتماعی است. لذا بر مبنای همین خصایص، اجرای آن با حدود و ثغوری مواجه است که رعایت حقوق دیگران، منع توهین به حیثیت و آبروی افراد و یا نظم عمومی و... از جمله آنهاست. باید اضافه شود که این حق مدنی و سیاسی با مفاهیم و آرمانهای دیگری همچون صلح و امنیت، بردباری و ممنوعیت تبعیض نژادی هم ارتباط پیدا می‌کند. بررسی حق بر آزادی بیان به بهانه اقدام روزنامه دانمارکی در چاپ کاریکاتورهای توهین آمیز به پیامبر اسلام (ص) در تاریخ ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۵، همچنین نمایش فیلم ویدئویی کاریکاتورها در تلویزیون دانمارک در اکتبر ۲۰۰۶ از زوایای مختلف حقوق بشر می‌تواند بخشی از شرایط و حد و مرزهای اعمال این حق را بیان کند. ضمن اینکه نقطه نظرات دیوان اروپایی حقوق بشر نیز در بررسی پرونده های ارجاع شده ذیل ماده ۱۰ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر مورد استناد قرار گرفته است.

کلیدواژه ها: حقوق بشر، آزادی بیان، نظم عمومی، پیامبر اسلام (ص)، دیوان اروپایی حقوق بشر، سازمان کنفرانس اسلامی.

## قاچاق کالا و ارز از دیدگاه حقوق کیفری ایران با تکیه بر مصوبه سال

۱۳۷۴ مجمع تشخیص مصلحت نظام / دکتر منصور رحمدل

چکیده: قاچاق در کلیه اشکال آن، اعم از کالا، ارز، مواد مخدر، اشیاء عتیقه و انسان، بیشتر جنبه اقتصادی دارد و باید آن را یک پدیده و موضوع اقتصادی تلقی کرد. وجه این تلقی آن است که قاچاق به منظور کسب سود و درآمد

صورت می‌گیرد. این موضوع اقتصادی دارای ابعاد و آثار مختلفی می‌باشد که برای نمونه می‌توان به آثار اجتماعی و حقوقی اشاره کرد. از جمله آثار اجتماعی آن که بیشتر رنگ و بوی اقتصادی هم دارد می‌توان به بیکاری افراد در جامعه اشاره کرد. و در این مقاله ابعاد حقوقی آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. **کلیدواژه‌ها:** قاچاق، کالا و ارز، گمرک، تعزیرات حکومتی، دادگاه انقلاب اسلامی، حق‌الکشف، واردات و صادرات.

### **صلاحیتها و مجازاتها در دادگاه عالی کیفری عراق: از تأسیس دادگاه تا**

**اعدام صدام / مائده میرشمس شهشانی**

**چکیده:** آرزوی دیرینه بسیاری از ستمدیدگان و قربانیان جنایات رژیم سابق عراق برای به محاکمه کشیده شدن صدام حسین رئیس‌جمهور مخلوع آن و همدستان وی با تصویب اساسنامه دادگاه ویژه ای به همین منظور در تاریخ دهم دسامبر ۲۰۰۳ جامه عمل به خود پوشید. بررسی صلاحیتها و مجازاتهای این دادگاه که موضوع این مقاله را تشکیل می‌دهد، نشان دهنده این است که کاستیها و محدودیتهایی در این زمینه مانع رسیدگی این دادگاه به همه جنایات منتسب به متهمان و صدور حکم به پرداخت غرامت ناشی از جنگ به ایران است. با وجود ابهاماتی که در مورد امکان یا عدم امکان صدور حکم به اعدام در این دادگاه وجود داشت، دادگاه با صدور حکم اعدام مهمترین متهم خود و اجرای سریع آن به ابهامات موجود در این زمینه پایان داد، اما ابهامات بیشتری را در مورد ابعاد همه جنایات منتسب به متهمان در اذهان حق طلبان جهان ایجاد نمود.

**کلیدواژه‌ها:** دادگاه عالی کیفری عراق، صلاحیت ذاتی، صلاحیت زمانی، صلاحیت مکانی، صلاحیت شخصی، جرائم جنگی، جرائم علیه بشریت، نسل زدایی، صدام حسین، حقوق جزای بین الملل.

## موضوع ویژه: حقوق مالیاتی در ایران و کشورهای دیگر

### مالیات بر ارزش افزوده و عدالت مالیاتی / سید عزیز معصومی

چکیده: مالیات دارای سابقه بسیار طولانی در تاریخ می باشد. از ابتدای تمدن بشر مالیات به عنوان ابزاری برای آبادانی و ترقی مورد استفاده قرار گرفته و هم اکنون در کشورهای پیشرفته به عنوان حق عضویت شهروندی بدان نگریسته می شود. با پیشرفت تمدن بشری، مالیات به شاخه های متعددی تقسیم شده است که مالیات بر ارزش افزوده به دلیل عادلانه بودن آن از اهمیت زیادی برخوردار است. در بیان اهمیت مالیات بر ارزش افزوده همین بس که این نوع مالیات به عنوان ابزاری اساسی برای اجرای عدالت مالیاتی در بیش از ۱۲۰ کشور در حال اجراست، ۴ میلیارد نفر (۷۰٪) از جمعیت جهان در کشورهایی زندگی می کنند که دارای نظام مالیات بر ارزش افزوده هستند، و در نهایت اینکه سالانه حدود ۱۸ تریلیون درآمد مالیاتی برای دولت‌ها ایجاد می کند. در این مقاله در ابتدا ماهیت این نوع مالیات را به طور خلاصه توضیح و سپس آن را به عنوانی ابزاری برای عدالت مالیاتی مورد بررسی قرار می دهیم.

کلیدواژه ها: مالیات، مالیات بر ارزش افزوده، عدالت مالیاتی، حقوق مالیاتی، نظام مالیاتی.

### پیشگیری از مالیات مضاعف در حقوق مالیاتی ایران / محسن باباخانی

چکیده: یکی از عللی که موجب تمایل شرکتهای خارجی به سرمایه گذاری در کشورهای دیگر می شود وضعیت مالیاتی آن مناطق است. با توجه به این موضوع بسیاری از کشورهای در حال توسعه در سالهای اخیر جهت جذب

سرمایه مناطق آزاد تجاری تأسیس نموده اند. از سوی دیگر در مناطقی که سرمایه گذار خارجی مشمول مالیات می باشد تدابیری اندیشیده شده است تا این اشخاص با توجه به مالیاتی که باید به کشور خود بدهند از شمول مالیات در کشور سرمایه پذیر بخشوده شوند. با این وصف سرمایه گذاران از پرداخت مالیات مضاعف بر درآمد خود معاف می شوند. به این ترتیب رقابت شدیدی برای جذب سرمایه خارجی بین کشورهای جهان برقرار است و هر کدام از این کشورها تلاش می کنند تا با ارائه تسهیلات بیشتر این سرمایه ها را به سمت خود جذب کنند. در حقوق بین الملل مالیاتی ایران نیز که شامل قوانین مالیاتی و قراردادهای اجتناب از مالیات مضاعف ایران می شود در این زمینه تدابیری اندیشیده شده است. در این نوشتار بخشهایی از قانون مالیاتهای مستقیم (ق.م.م.) در خصوص بخشودگی از این نوع مالیات و دو قرارداد اجتناب از مالیات مضاعف ایران با کشورهای آلمان و فرانسه مورد بررسی قرار می گیرند.

**کلیدواژه ها:** مالیات مضاعف، حقوق مالیاتی ایران، قانون مالیاتهای مستقیم، قرارداد اجتناب از مالیات مضاعف، شرکتهای خارجی، سرمایه گذاری

## **آئین دادرسی مالیاتی در ایران (ساختار، اصول راهبردی، مشکلات و موانع) / علی تازیکی نژاد - جعفر شفیعی سردشت**

**چکیده:** در فرآیند وصول مالیات، وقوع اختلاف بین مؤدی و مقام مالیاتی، امری محتمل و کاملاً طبیعی است. مراجع مختلفی در حل اختلاف مالیاتی وجود دارند که مجزا از دادگاههای عمومی هستند. در اختلاف مالیاتی سعی بر آنست پیش از آنکه موضوع اختلاف به دادرسیهای طولانی بیانجامد ابتدا طی تشریفات اداری حل شود وگرنه به اولین مرجع حل اختلاف یعنی هیأت حل اختلاف مالیاتی ارجاع می شود. پس از این مرحله مراجعی مانند شورای عالی مالیاتی و دیوان

عدالت اداری وجود دارند که رسیدگی شکلی می نمایند. اگرچه هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی مراحل دادرسی مالیاتی و قوانین موضوعه آن از جهت زمانی می باشد اما در کنار آن سعی شده اصول یک دادرسی کارآمد و موانع و مشکلات آن آورده شود و جایگاه مقررات ایران در رابطه با این اصول بررسی گردد.

**کلیدواژه ها:** اداره امور مالیاتی، هیأت حل اختلاف مالیاتی، شورای عالی مالیاتی، دیوان عدالت اداری، اصول دادرسی مالیاتی.

### **بررسی مقررات مالیاتی در معاهده منشور انرژی و آثار حقوقی الحاق**

**ایران به آن / بهنام غفاری فارسانی - محسن صادقی**

**چکیده:** معاهده منشور انرژی یا ECT، معاهده ای چندجانبه، برای برقراری حقوق و تعهدات قانونی نسبت به سرمایه گذاری، تجارت و سایر موضوعات راجع به حوزه انرژی نظیر ترانزیت، محیط زیست و انتقال تکنولوژی در سطح بین المللی محسوب می شود. اهمیت مالیات در بخش انرژی، تهیه کنندگان معاهده را بر آن داشته تا قواعد ویژه ای را به این موضوع اختصاص دهند. برخی مقررات کشورمان با مفاد ECT در این زمینه دارای تعارض بوده و ایران به عنوان عضو ناظر این معاهده، مکلف به انطباق مقررات داخلی خود با مفاد معاهده جهت الحاق می باشد.

در این مقاله کوشش شده است تا ضمن تبیین، دسته بندی و نظم بخشی مقررات پیچیده مالیاتی معاهده - که نمونه آن در مقالات خارجی یافت نشد - مقررات مالیاتی مغایر ایران برشمرده شده و راهکارهایی مقتضی به قانونگذار پیشنهاد گردد.

**کلیدواژه ها:** معاهده منشور انرژی، مقررات مالیاتی، ترانزیت، سرمایه گذاری، تجارت، حقوق مالیاتی ایران.

### **مبارزه کیفری با تقلب مالیاتی در حقوق فرانسه / ژان پرادل و میشل دانسی**

چوان ترجمه و تحقیق: دکتر علی خالقی

**چکیده:** فرانسه به عنوان کشوری که دارای نظام جامعی در زمینه مالیاتها بوده و به میزان بسیار وسیعی متکی به درآمدهای مالیاتی است، ناگزیر است که برای جلوگیری از تقلب مؤدیان و تضمین تحقق این منبع مهم درآمد سالانه خود، مبادرت به وضع قوانین و مقررات لازم در این زمینه نماید. مقاله حاضر، با بررسی جرائم مالیاتی و وجوه تمایز آئین رسیدگی به آنها، نشان می دهد که چگونه قانونگذار فرانسوی در این راستا حتی از ابزارهای حقوق کیفری بهره جسته و با مجازاتهایی گاه شدید، به مقابله با آنها پرداخته است.

**کلیدواژه ها:** مالیات، تقلب مالیاتی، حقوق جزا، حقوق فرانسه.

### **نقد و معرفی**

### **رأی دیوانعالی کشور در مورد درخواست طلاق زوجه به علت ازدواج**

مجدد شوهر / رمضان دهقان

**چکیده:** مردی به علت عدم تمکین زوجه، تقاضای تجویز ازدواج مجدد از دادگاه می نماید. دادگاه با ملاحظه اینکه قبلاً حکم تمکین زوجه صادر و زوجه به خانه شوهر بر نگشته است حکم به تجویز ازدواج مجدد شوهر را صادر می نماید. و سپس شوهر با زن دیگری نیز ازدواج می کند. متعاقب آن زن اول تقاضای طلاق می نماید. دادگاه عمومی دامغان به استناد به بند ۱۲ از شروط ضمن عقد نکاح

(تخلف شوهر در اختیار همسری دیگر) و ماده ۱۷ قانون حمایت خانواده تقاضای طلاق زن را می پذیرد و به او اختیار می دهد خود را مطلقه نماید. شوهر از این رأی تجدیدنظرخواهی می نماید. شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استان سمنان رأی دادگاه بدوی را تأیید می نماید. مجدداً شوهر از رأی دادگاه تجدیدنظر استان سمنان فرجام خواهی می نماید. شعبه ۲۱ دیوانعالی کشور با ذکر فتاوی از برخی از مراجع تقلید استدلال می کند که شرط وکالت زن در صورت اختیار همسر دیگر منصرف از حالت نشوز زن است و در فرضی که زن تمکین نمی کند زوجه وکیل در طلاق نیست و لذا رأی دادگاه تجدیدنظر را نقض و پرونده برای رسیدگی به شعبه دیگر دادگاه تجدیدنظر استان سمنان (شعبه سوم) ارجاع می شود. شعبه همعرض مرجوع الیه بر اساس فتاوی مورد اشاره در رأی دیوان از نظر دیوان تمکین می کند. مجدداً زن از رأی دادگاه تجدیدنظر استان فرجام خواهی می نماید که این بار هم پرونده به همان شعبه قبلی (شعبه ۲۱ دیوانعالی کشور) ارسال می گردد. شعبه دیوان که اکنون نظر آن پذیرفته شده است رأی را ابرام می نماید.

کلیدواژه ها: طلاق، تمکین، نشوز، ازدواج مجدد، شرط ضمن عقد نکاح.

## قطعنامه ۱۷۰۱ شورای امنیت در خصوص سی و سه روز جنگ حزب

الله و اسرائیل از منظر حقوق بین الملل / دکتر نادر ساعد

چکیده: درگیری مسلحانه حزب الله و اسرائیل در ماههای ژوئیه و اوت ۲۰۰۶ به مدت سی و سه روز ادامه داشت تا شورای امنیت سازمان ملل متحد بتواند با پشت سر نهادن موانع سیاسی در تصمیم گیری خود، وضعیت ناشی از آن را به عنوان تهدیدی علیه صلح و امنیت بین المللی شناسایی نماید و در ۱۱ اوت ۲۰۰۶ قطعنامه ۱۷۰۱ را با اتفاق آراء برای خاتمه درگیری و حل مسائل ناشی از

آن تصویب نماید.

نظر به وضعیت خاص این درگیری بویژه نقش بازیگری غیرری بین‌المللی به عنوان یک طرف اصلی درگیری، بررسی این قطعنامه نه تنها متضمن تحلیل یکی از مجموعه قطعنامه‌های شورای امنیت است بلکه در خصوص تحلیل تحولات حقوق بین‌الملل توسل به زور نیز قابل توجه است. در این نوشتار، قطعنامه مذکور بررسی و تحلیل می‌گردد.

**کلیدواژه‌ها:** شورای امنیت، درگیری مسلحانه، فصل هفتم منشور، صلح و امنیت بین‌المللی، حزب الله، اسرائیل.